

SCI-CONF.COM.UA

SCIENTIFIC RESEARCH IN THE MODERN WORLD

**PROCEEDINGS OF V INTERNATIONAL
SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE
MARCH 9-11, 2023**

**TORONTO
2023**

SCIENTIFIC RESEARCH IN THE MODERN WORLD

Proceedings of V International Scientific and Practical Conference

Toronto, Canada

9-11 March 2023

Toronto, Canada

2023

UDC 001.1

The 5th International scientific and practical conference “Scientific research in the modern world” (March 9-11, 2023) Perfect Publishing, Toronto, Canada. 2023. 471 p.

ISBN 978-1-4879-3795-9

The recommended citation for this publication is:

Ivanov I. Analysis of the phaunistic composition of Ukraine // Scientific research in the modern world. Proceedings of the 5th International scientific and practical conference. Perfect Publishing. Toronto, Canada. 2023. Pp. 21-27. URL: <https://sci-conf.com.ua/v-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-scientific-research-in-the-modern-world-9-11-03-2023-toronto-kanada-arhiv/>.

Editor

Komarytskyy M.L.

Ph.D. in Economics, Associate Professor

Collection of scientific articles published is the scientific and practical publication, which contains scientific articles of students, graduate students, Candidates and Doctors of Sciences, research workers and practitioners from Europe, Ukraine and from neighbouring countries and beyond. The articles contain the study, reflecting the processes and changes in the structure of modern science. The collection of scientific articles is for students, postgraduate students, doctoral candidates, teachers, researchers, practitioners and people interested in the trends of modern science development.

e-mail: toronto@sci-conf.com.ua

homepage: <https://sci-conf.com.ua/>

©2023 Scientific Publishing Center “Sci-conf.com.ua” ®

©2023 Perfect Publishing ®

©2023 Authors of the articles

**ДО ПИТАННЯ ПРО ІСНУВАННЯ ОБ'ЄКТИВНИХ ЗАКОНІВ
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ**

Мямлін Владислав Віталійович

д.т.н., с.н.с., професор

Український державний університет науки і технологій
м. Дніпро, Україна

*Невозмутимый строй во всём,
Созвучье полное в природе,
Лишь в нашей призрачной свободе
Разлад мы с нею сознаём*
Ф. И. Тютчев, 1865

Анотація: Розглядаються різні думки вчених щодо існування законів розвитку суспільства та економіки. Робиться висновок, що жодних об'єктивних законів розвитку економіки не існує, замість них є різні принципи та правила, які встановлюються самою людиною, і, в залежності від необхідних цілей, вони можуть створювати різні умови для функціонування «механізму» макроекономіки: або на загальне благо, або на благо «обраних».

Ключові слова: соціально-економічні закони, закони розвитку економіки, економічна теорія, соціальні технології, макроекономіка, модель економіки

Вважається, що всі явища, які існують у світі, детерміновані та підкоряються конкретним законам. Ці закони існують об'єктивно, незалежно від волі та свідомості людини. До цих законів прийнято відносити закони Природи, суспільства та мислення. Те, що існують закони Природи, – це багато разів підтверджений науковий факт, який ні в кого не викликає сумнівів. Закони мислення надамо вивчати таким наукам як логіка, психіатрія та психологія. У цій роботі більш говоритимемо про соціально-економічні

«закони».

Все у Всесвіті створено та функціонує за універсальними законами. На строгому виконанні цих законів засновано весь світовий порядок. Але крім уже відомих законів Природи, відкритих вченими, існують і духовні закони, незрозумілі більшості людей і відомі лише небагатьом. Чим більше законів Всесвіту людина розуміє, тим вищий у неї рівень свідомості. Людина зазвичай приймає рішення відповідно до свого рівня свідомості. Саме відсутність знань про духовні закони, зробило можливим, щоб людина створила негармонійне суспільство та побудувала неефективну економіку. Не варто забувати і про навмисне спотворення знань людей, на користь власних інтересів окремих груп впливу.

Саме поняття «закону» сформувалося протягом тривалого історичного періоду розвитку філософської думки. Його не було ні в античному, ні в середньовічному періоді. Воно з'явилося лише у Новому часі. Головним джерелом для формування поняття «закону», стали досягнення природничих наук. З подальшим прогресом природознавства, необхідний матеріал для інтерпретації закону, постійно збільшувався. Передові мислителі упродовж тривалого часу шукали теорію, яка могла б вказати правильний шлях розвитку суспільства на користь соціального прогресу, їх хвилювало питання про те, чи існує якась закономірність у суспільному розвитку, чи є об'єктивні закони розвитку суспільства? Поки що однозначної відповіді на це питання немає.

Серед усього різноманіття фундаментальних законів Природи виняткове місце займає група законів збереження. Внутрішня єдність та універсальність законів збереження визначають їхнє наукове, філософське та методологічне значення. Найперший закон збереження пов'язаний з ім'ям М. Ломоносова і називається законом збереження маси речовини. Цей закон став базовим для утвердження найважливішої наукової ідеї – ідеї збереження. До цієї групи законів належать також: закон збереження та перетворення енергії, закон збереження електричного заряду, закон збереження кількості руху, закон збереження моменту кількості руху. Існують й інші закони Природи,

наприклад, закон взаємозв'язку маси та енергії. Закони Природи діють однаково на всій території нашої планети, в усіх країнах їхня дія однозначна, чого зовсім не можна сказати про соціально-економічні «закони».

Життя суспільства є, напевно, найскладніше явище з усіх можливих явищ дійсності. Це явище характерно тим, що в ньому задіяна величезна кількість людей, які ставлять перед собою найрізноманітніші цілі і, залежно від цілей, можуть творити свою історію. Внаслідок взаємного впливу дій людей одна на одну, для досягнення своїх приватних цілей, суспільство перманентно змінюється.

Спочатку спробуємо розібратися, що сучасна наука розуміє під категорією

«закон». Відповідно до [1], закон – це «внутрішній істотний та стійкий зв'язок явищ, який обумовлює їх упорядковану зміну». Виходячи з того, що цей зв'язок істотний та стійкий, він, таким чином, носить характер, що повторюється. Тому повторюваність є найважливішою рисою закону [2]. Тут відразу постає питання про всілякі «закони розвитку» суспільства. Чи можуть мати місце такі закони? Адже «розвиток» передбачає щось нове, те, чого ще досі не існувало, тому як воно може повторюватися? Чи справедливо тут взагалі говорити про «закони розвитку»?

К. Маркс, наприклад, дає на це питання позитивну відповідь. Як відзначають багато вчених, теорія історичного матеріалізму, створена К. Марксом і Ф. Енгельсом, дає правильне знання законів у суспільному розвитку, які згодом взяли на озброєння революційні партії. На противагу їм, багато інших мислителів вважали, що жодних історичних, суспільних та економічних законів не існує. До них можна віднести представників німецької історичної школи різних етапів: В. Рошера, Р. Гільдебранда, К. Кніса, Г. Шмоллера, В. Зомбарта, М. Вебера, представників неокантизму: Г. Ріккєрта, Г. Гільфердинга, В. Віндельбанда, сюди можна додати ще вчених Р. Штамлера, Г. Зіммеля, Р. Гільфердинга, а також всесвітньо відомого історика і методолога науки К. Поппера.

Так, наприклад, Г. Ріккерт та В. Віндельбанд бачили різницю між «науками про Природу» та «науками про суспільство». Демаркаційною лінією такої відмінності, виступало поняття «цінності». Г. Віндельбанд поділяв ще ці науки за методом дослідження, на «номотетичні», які мають справу зі законами, та «ідіографічні», які вивчають неповторні, поодинокі явища.

К. Поппер у роботі [3] приходять до висновку, що історичні науки, на відміну від природничих наук, займаються лише фактами, а не законами. «З нашої точки зору, – каже він, – дійсно не може бути жодних історичних законів».

Ще на початку 20-х років минулого століття серед радянських економістів-теоретиків домінувала така думка, що об'єктивні економічні закони існують тільки там, де сутність та видимість економічних явищ не збігаються, а це можливо лише там, де панує товарний фетишизм, тобто при капіталізмі. У разі ж соціалістичної економіки принципи виробництва та розподілу товарів перебувають на поверхні явищ і всім зрозумілі. Тому при соціалізмі об'єктивні економічні закони відсутні й немає об'єкта теоретичного дослідження. У зв'язку з цим немає потреби у політичній економії соціалізму. Так Є. Преображенський вважав, що при соціалістичному способі виробництва економічним законам не буде місця: «Політична економія є наука, яка розкриває закони розвитку, рівноваги й почасті закони розпаду товарного і товарно-капіталістичного способу виробництва, як безпланового, неорганізованого способу виробництва. Антиподом товарного виробництва, що історично змінює його, є планове соціалістичне господарство» [4]. Активним поборником цих поглядів був М. Бухарін. У роботі [5] він стверджує, що «кінець товарно-капіталістичного суспільства буде й кінцем політичної економії». Велику роль у запереченні політичної економії соціалізму відіграла ідея про несумісність об'єктивних законів та свідомо заданої мети й планового управління. Цю ідею також підтримували М. Туган-Барановський та П. Струве. Таким чином, на тривалий час перемогла ідея про відсутність економічних законів при соціалізмі, які можуть бути лише при стихійному виробництві, тобто при капіталізмі.

Лише через тривалий період І. Сталін поставив остаточну крапку у суперечці про економічні закони соціалізму. У роботі [6] він прямо вказав, що «закони політичної економії при соціалізмі є об'єктивними законами, які відображають закономірність процесів економічного життя та здійснюються незалежно від нашої волі. Люди, які заперечують це положення, заперечують, по суті справи, науку, заперечуючи ж науку, заперечують цим самим можливість будь-якого передбачення, - отже, заперечують можливість керівництва економічним життям». Після цього вся численна література радянського періоду однозначно вказувала лише на те, що при соціалізмі також діють об'єктивні економічні закони, як і при капіталізмі, однак спосіб дії цих законів при соціалізмі, на відміну від капіталізму, не стихійний, а планомірний. Планове ведення соціалістичного господарства заздалегідь визначає, яким чином діятимуть економічні закони. Для аналізу конкретних форм прояву економічних законів використовувався метод сходження від абстрактного до конкретного, а також метод логічного та історичного. Об'єктивність економічних законів випливала із того, що класики марксизму-ленінізму розглядали розвиток суспільства як природно-історичний процес [7, 8].

Автор роботи [9] правильно розставляє акценти, кажучи, що «політекономія є наука не про відносини речей до речей, як думали вульгарні економісти, і не про відносини людей до речей, як стверджує теорія граничної корисності, а про відносини людей до людей у процесі виробництва».

Тому в людському суспільстві ще додатково повинні враховуватись моральні закони, лише завдяки яким ми зможемо побудувати високорозвинене гармонійне суспільство та створити вискооефективну економіку. Лише тоді, коли суспільство зрозуміє, що не високий рівень ВВП є головною характеристикою високорозвиненої цивілізації, а високий рівень свідомості його громадян, лише тоді ми зможемо реально просунутися вперед і створити дійсно високорозвинену суспільно-економічну формацію. А поки що, на даному етапі розвитку суспільства, всім важко пояснити, що, наприклад, категорія «прибутку» є лженауковим утвором, який постійно створює кризи в

макроекономіці.

У роботі [10] зазначається, що «...у суспільстві економічні закони можуть виконувати позитивну роль лише у процесі свідомого їх використання». Як тоді ці економічні закони можуть об'єктивно існувати незалежно від свідомості людини, якщо передбачається їхнє свідоме використання? Нам здається, що жодних конкретно економічних законів немає, але є універсальні закони Всесвіту, які можна використовувати будь-де, зокрема й в економіці.

Багато сучасних фахівців також вважають, що жодних законів економіки не існує. У роботі [11] наголошується, що «...Є лише одна невелика проблема: законів економіки не існує... Уявлення про те, що економіка — це наука з незаперечними законами, подобається економістам (які давно намагалися підняти цю професію зі спостереження та опису в сферу науки) та широко поширеному людському прагненню до певності...».

Те, що в економіці часто називається гучним словом «закон», насправді є простим логічним висновком. Наприклад, у роботі [12] констатується, що «закон Сея – винятково проста ідея у тому, що процес виробництва товарів створює дохід, точно рівний вартості вироблених товарів».

Чому досі люди не розуміють духовних законів Всесвіту? На наш погляд, це пов'язано з матеріалістичним підходом до розуміння багатьох речей. Відповідно до матеріалістичного трактування К. Маркса, «буття визначає свідомість». На його погляд, перш ніж займатися мистецтвом, політикою, наукою, релігією, людині треба щось їсти, щось одягати і десь жити. Тому економіка, матеріальне виробництво, тобто буття, є першоосновою, інші сфери людського життя, які породжуються свідомістю – вторинні. Виникає питання, як можна займатися виробництвом, не маючи певної свідомості? Наведемо простий приклад, якщо взяти неандертальців та надати їм готове відповідне технологічне обладнання у вигляді верстатів, будівель, споруд, технологій, технологічної документації, то вони все одно не зможуть ним скористатися - рівень їхньої свідомості не дозволить зробити цього. Так й саме створення та організація виробництва вимагає, щоб люди мали відповідну

свідомість. Тільки свідомість людей визначає науково-технічний прогрес. Потрібно пам'ятати, що Гегель говорив інакше ніж К. Маркс: "буття визначається свідомістю"!

Підсумовуючи первинність «буття» чи «свідомості», нами висувається така гіпотеза: у людей високого рівня свідомості – «свідомість визначає буття», а у людей низького рівня свідомості – «буття визначає свідомість». Спочатку маленька група людей, яка має високий рівень свідомості, так звані «прогресори», змінюють буття за допомогою науково-технічного прогресу, а потім, вже велика група людей, під впливом на них нового, зміненого буття, змінює свою громадську свідомість. І так далі. Треба особливо наголосити, що науково-технічний прогрес просувається набагато швидше, ніж прогрес моральний.

Існуючі універсальні закони Всесвіту, коли справа стосується соціуму, по суті мають «рекомендаційний» характер, остаточний вибір завжди залишається за людиною. На відміну від Природи, яка не має свободи вибору, людина має цей вибір. Наприклад, існуючий універсальний закон гармонії, людина може використовувати у своїй діяльності, а може й не використовувати – це її право. Тільки треба розуміти, все що красиве і гармонійне, те й ефективне. Тут явно простежується чіткий зв'язок. Наприклад, падаюча крапля води під час свого руху набуває найкрасивішої обтічної форми, яка допомагає їй з найменшими зусиллями долати опір повітря і набувати найбільшої швидкості. Хороший конструктор знає, чим красивіша конструкція, наприклад, літака, тим у нього краще літні показники. І так у всьому.

Таким чином, на нашу думку, жодних об'єктивних економічних законів не існує, є просто ухвалені правила гри та прийняті принципи господарювання. Об'єктивні економічні «закони» вигадуються лише для виправдання тієї чи іншої форми виробничих відносин. Крім того, політичному керівництву будь-якої держави легше послатися на наявність «об'єктивних економічних законів», ніж визнати свої власні прорахунки в управлінні господарським життям країни.

При капіталізмі об'єктивні соціально-економічні «закони» необхідні для виправдовування постійних криз економіки та пов'язаних із ними негативних явищ, а при соціалізмі вони мали політичне забарвлення та були необхідні, щоб підтверджувати правильність обраного руху суспільства - від капіталізму до соціалізму, і далі до комунізму. Саме життя на практиці показало помилковість цього твердження: після соціалізму ми знову повернулися у капіталізм.

Незважаючи на те, що весь Всесвіт і все, що існує в ньому, функціонує на підставі універсальних законів, жодних об'єктивних «законів» розвитку суспільства, що існують незалежно від свідомості людини, і які б спрямовували соціально-економічні процеси вірним шляхом, немає. Світле майбутнє само по собі не настане, якщо людина просто чекатиме на нього та нічого не робитиме для його наближення. Хоча сама людина, як біологічний об'єкт, цілком перебуває під владою цих законів, вона навіть сама не завжди розуміє принцип їхньої дії, і творить своє особисте життя та життя суспільства за своїм розумінням.

Так як суспільство поки що загалом не оволоділо всіма духовними законами, то будувати соціально-економічний «будинок» пропонується не на підставі законів, а на підставі соціальних технологій, базуючих на реальних принципах та правилах, отриманих експериментальним шляхом та описаних в роботах [13-23], які дозволять уникнути негативних явищ в економіці та дадуть їй змогу швидко розвиватися. Чим повніше принципи економічної моделі враховуватимуть універсальні закони Всесвіту, тим ефективніше вона буде функціонувати.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Философский словарь. / Под ред. И. Т. Фролова. Москва : Издательство политической литературы, 1987. 590 с.
2. Друянов Л. А. Место закона в системе категорий материалистической диалектики: Монография. Москва : Высшая школа, 1981. 144 с.
3. Поппер К. Р. Открытое общество и его враги. Т. 2: Время лжепророков:

Гегель, Маркс и другие оракулы. Москва : Феникс, Международный фонд «Культурная инициатива», 1992. 528 с.

4. Е. А. Преображенский. Новая экономика (теория и практика): 1922-1928 гг. Т. I. Опыт теоретического анализа советского хозяйства; Т. II. Конкретный анализ советского хозяйства / Сост. М. М. Горинов, С. В. Цакунов. Москва : Издательство Главархива Москвы, 2008 640 с.

5. Бухарин Н. Н. Избранные произведения. Москва : Экономика, 1990. 542 с. (Экономическое наследие).

6. Сталин И. Экономические проблемы социализма в СССР. Москва : Государственное издательство политической литературы, 1952. 94 с.

7. Абалкин Л. И. Диалектика социалистической экономики. Москва : Мысль, 1981. 351 с.

8. Кронрод Я. А. Планомерность и механизм действия экономических законов социализма. Москва : Наука, 1988. 384 с.

9. Рубин И. И. Очерки по теории стоимости Маркса. Москва – Ленинград : Государственное издательство, 1929. 376 с.

10. Повзло Е. Ю. Эффект синергии экономических законов в структурной перестройке экономики. Економічний вісник Донбасу. 2008. № 2. С. 61-66.

11. Karabell Zachary. The «Laws of Economics» Don't Exist. *The Atlantic*, 2013. April, 11. <https://www.theatlantic.com/business/archive/2013/04/the-laws-of-economics-dont-exist/274901/> (дата звернення 01.03.2023).

12. Макконнелл К. Р., Брю С. Л. Экономикс: Принципы, проблемы и политика. В 2 т. Т. I. Москва : Республика, 1992. 399 с.

13. Мямлін В., Мямлін С. Як Україні запустити потужний економічний «двигун»? *Світ*. 2018. № 3-4. С. 3.

14. Мямлін В. В., Мямлін С. В. Істина сутність категорії «прибуток» та її негативний вплив на розвиток економіки. *Світ економічної науки*. Випуск 11: 36. тез Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (Тернопіль, 19 лютого 2019 р.). Тернопіль, 2019. С. 46-51.

15. Мямлин В. В., Мямлин С. В. Основные научные принципы создания

высокоэффективного экономико-финансового «механизма» в государстве. *Независимое исследование с позиций IT-технологий: монография*. Киев-Днепр : Монолит, 2019. С. 40-58.

16. Мямлин В. В. К вопросу о ложных категориях в экономической науке. *Science and education: problems, prospects and innovations*. Proceedings of the 7th International scientific and practical conference. CPN Publishing Group. Kyoto, Japan. 2021. Pp. 738-747.

17. Мямлін В. В. Що потрібно змінити в економічній теорії, щоб вона стала потужним творчим інструментарієм? *Проблеми та перспективи розвитку залізничного транспорту*: матер. 81 Міжн. наук.-практ. конф. (Дніпро, 22-23 квітня 2021 р.) Дніпро, 2021. С. 274-276.

18. Мямлин В. В. Про абсолютное несоответствие экономических законов естественному порядку вещей в природе. *Science, innovations and education: problems and prospects*: Proceedings of the 7th International scientific and practical conference. SPN Publishing Group. Tokyo, Japan. 2022. Pp. 780-789.

19. Мямлин В. В. Роль высокоэффективной макроэкономической модели в повышении уровня сознания человека. *Innovations and prospects of world science*. Proceedings of the 8th International scientific and practical conference. Perfect Publishing. Vancouver, Canada. 2022. Pp. 280-290.

20. Мямлін В. В. У чому має полягати реальна ефективність соціально-економічного розвитку країни? *Modern research in world science*. Proceedings of the 6th International scientific and practical conference. SPC-Sci-conf.com.ua. Lviv, Ukraine. 2022. Pp. 757-763.

21. Мямлін В. В. Побудова високоефективної макроекономічної системи: проектний підхід. *Управління проектами: проектний підхід в сучасному менеджменті*: Матер. XIII Міжн. наук.-практ. конф. (Одеса, 20-21 жовтня 2022 р.). Одеса : ОДАБА, 2022. С. 100-105.

22. Мямлин В. В. Какая парадигма нужна экономической теории для эффективного социально-экономического развития. *Eurasian scientific discussions*. Proceedings of the 12th International scientific and practical conference.

Barca Academy Publishing. Barcelona, Spain. 2022. Pp. 469-475.

23. Мямлин В. В. Модель высокоэффективной макроэкономики и формирование разумных материальных потребностей. *Modern research in world science*. Proceedings of the 10th International scientific and practical conference. SPC "Sci-conf.com.ua". Lviv, Ukraine. 2022. Pp. 1112-1119.